מראי מקומות - קידושין

דף ג:

א. מניינא דסיפא למעוטי חליצה, סד"א תיתי מק"ו מיבמה
אי' **בשיעורי ר' שמואל** (מ"ה), דמבואר מהגמ' כאן דהדין חליצה דמתיר יבמה לשוק אינו מחמת המצוה, אלא מעשה **מתיר בעלמא הוא** (וע' בשו"ת חכם צבי [סי' א'] דהאריך בחקירה זו), דהא ודאי אין שייך המצוה אצל אשה בעלמא, ומ"מ הי' רוצה ללמוד מיבמה שתתיר חליצה. אלא דהעיר דלכאו' עדיין ק"ק הלימוד מיבמה, דהא כבר ביארו האחרונים (ר' חיים, עונג יו"ט) דחלות חליצה אינו ע"י היבם, אלא שהוא עושה המעשה חליצה, וממילא נפטרת מיבום, ולכאו' אי"ז דומה כלל לגירושין, שהבעל פועל החלות גירושין, וא"כ מה שייך ללמוד ק"ו חליצה מגירושין. וכ' דלכאו' עכ"ז צריכין למימר דיש ללמוד שיהי' הבעל יכול לפעול ההיתר באשתו ע"י חליצה.

ב. מה יבמה שאינה יוצאה בגט
פרש"י, דילפי' לה לקמן מלה ולא ליבמה. הק' **רעק"א**, דאי"ז מסקנת הגמ' התם, אלא נעל אין, מידי אחרינא לא, והניח בצ"ע.

ג. ספר כורתה, ואין דבר אחר כורתה
הק' **התוס' הרא"ש**, הא דרשה זו דר' יוסי הגלילי, והו"ל לאתויי הא דרבנן, דוכתב לה, בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף, וה"ה חליצה. ותי' ביסוד, "דאורחא דתלמודא הוא בכל מקום להביא הדרשה הפשוטה יותר", ולכן אף דאי"ז הדרשה דקיי"ל כוותי', מ"מ כיון דאי"ז עיקר מקום לימודו, כשמביאים הדין מביאים הדרשה הפשוטה.

ד. האב זכאי בבתו בקדושיה וכו'
פרש"י, שהכסף יהי' שלו, והוא מקבל השטר, והוא מוסרה לביאה וכו'. וכפשוטו כוונתו ליישב הערת **תוס'** בשם **הירושלמי**, דבשלמא בכסף ושטר שייך לשון זכאי (ומה שזוכה בשטר, כ' המאירי דהיינו דיכול להשתמש בה לצור ע"פ צלוחיתו), אולם איך שייך לשון זכאי בביאה, הרי לכאו' אינו זוכה בכלום, וע"ז תי' רש"י שיש לו הזכות למוסרה לביאה על כרחה. והירושלמי תי' שיש לו זכות בביאה, שנותנין לו שכר לקדש בביאה. וק', דלכאו' אי"ז "זכות ממון" בהביאה, אלא כיון שאין המקדש יכול לבעול אותה בלי רשות האב, ממילא יכול לעכב הביאה בשביל ממון, אבל לכאו' אי"ז זכות ממונית בהביאה. וביאר **בשיעורי ר' שמואל** (מ"ו) דכוונת הירו' לומר דבאמת יש לו זכות ממונית בהביאה, ואם הוא קוצץ ממון בעד הביאה, הקציצה חלה, ואפי' אם אין הבועל נותן המעות קודם הביאה, מ"מ עדיין מחוייב הוא ליתן המעות. וזהו רק משום שיש לו זכות ממון בהביאה, אבל אם הביאור הוא רק שיש לו הזכות לעכבו, א"כ אם למעשה בא עליה ולא נתן לו הממון, אין לו זכות לתובעו.

ה. הכי השתא, אביה מקבל קידושיה, איהי תשקול כספא
פרש"י, אפשר שעל חנם זיכהו הכתוב בקבלת קידושיה. **והריטב"א** פי' באו"א, דכיון דזיכתה לו התורה שרשאי לקדשה בע"כ, איהו חשיב מקנה ובעל דבר, וכממונו היא חשובה בענין זה, וכיון דאיהו הוי מקנה, לא סגי דלא להוי כסף דילי', דאי איהי שקלא כסף איהי חשיבה בעלת דבר, ואין האב אלא השליח, וא"כ איך מקדשה בע"כ [וממה שלא פרש"י כן, דייק מו"ר הרה"ג **ר' משה בראון** שליט"א דזהו רש"י לשיטתו, דכ' לקמן [ד:] דכסף עביד אישות, ואין הקנין כסף כשאר קנין בעלמא, וא"כ אין שייך להק' דאם הוא הבעלים על הקנין, א"כ צריך להיות הממון שלו, שהרי אי"ז קנין ככל קניינים].

ו. ואלא הא דא"ר הונא א"ה, מנין שמעשה הבת וכו', ל"ל, תיפוק לי' מבנעורי' בית אביה
הק' **המקנה** (ד"ה ברש"י), בשלמא הא דיש לו המעשה ידיה שעשתה, שפיר נלמד מבנעורי' בית אביה, אבל מהכ"ת שיכול האב לכופה לעשות מלאכה, לכאו' זה צריכין ללמוד מוכי ימכור וכו'. ותי' דבא **רש"י** ליישב זה, דכ' דקרא ע"כ מיירי בנערה, כיון דקטנה כבר נלמד מהא דיכול למוכרה. וביאר, דכמו דמהא דיכול למכור בתו קטנה, נלמד דגם יכול לכוף לבתו קטנה לעשות מלאכה, א"כ, כיון דמרבה התורה בנעוריה בית אביה, שיש לו זכות במעשה ידיה של נערה ג"כ, א"כ מסתבר דה"ה דיכול לכופה לעשות מלאכה. וכן הק' ותירץ **הפני יהושע בכתובות** (מו:), **ובזה כ' ליישב עוד קו', איך ס"ד ללמוד דין קבלת קידושין** מהפרת נדרים, הרי גם בעל יכול להפר נדרי אשתו, אף שאין לו שום בעלות על אשתו. ולפי הנ"ל א"ש, דהלימוד הוא רק דזמן נערות הוא כמו זמן קטנות לענין דיני האב על בתו, ואם יכול להפר נדרי בתו בעוד שהיא נערה, חזינן שעדיין יש לו שליטה עליה אף בימי נערותה.

ז. ממונא מאיסורא לא ילפי'
הק' **תוס' בכתובות** (מו: ד"ה ממונא), נילף האיסור, דהיינו דהיכולת לקבל קידושין, מנדרים, ושוב נאמר דגם קיבל הכסף קידושין משום דאביה מקבל קידושיה, איהי תשקול כספא. ותי' דאיסורא דאית בי' ממונא מאיסורא דלית בי' ממונא לא ילפי'. והק' **רעק"א** (שם), הא יכול לילף דאב זוכה בקידושי שטר וביאה, דהוי איסורא גרידא, והדר ילפי' גם קידושי כסף מכח דאתקשו הויות להדדי. וע' **בשיעורי ר' שמואל** (מ"ו) דתי' דבתר דילפי' הויות מהדדי, ממילא הוי בעלות א' לקידושין, ואין חילוק בין קידושי שטר או כסף או ביאה, וא"כ ממילא אין שייך ללמוד אף קידושי שטר מנדרים, דהא בעלות על קידושין יש בו ממונא באופן שמקדשה בכסף, כיון שהוא זכות אחת שהוא זכאי בקידושיה, וממונא

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - קידושין

דף ג: (המשך)

מאיסורא לא ילפי'. וע' **בקהלות יעקב** (ד'), **שכ'** (לא ליישב קו' זו, וע' לקמן, אבל עכ"פ יש ליישב קו' רעק"א לפי דבריו) **דמש"כ תוס' דקידושין הוי איסורא דאית בי' ממונא, אין הכוונה משום שיש אופן של קידושי כסף, אלא דענין קידושין הוא ענין של איסור שיש בו ממון, "שעצם בעלות האב להקנותה לאיש מקרי ענינא דממונא, מה שמקנה גופה לאיש", וא"כ ממילא לא שייך קו' רעק"א כלל, דהא אין חילוק בין שום אופן שעושה הקידושין.**

ח. וכי תימא נילף מבושת ופגם

הק' **תוס'**, היכי בעי ללמוד זכות קבלת קידושין מבו"פ, הרי הא דזוכה האב לבו"פ דידה הוא גופא יצא מהא דיכול לקבל קידושיה, שיכול למוסרה למנוול ומוכה שחין, וכמש"כ **רש"י**, וא"כ איך שייך ללמוד הא דיש לו זכות לקבל קידושיה גופא מבו"פ. ולכאו' פשוט דתוס' הק' כן רק לשיטתם בכתובות (ודבריהם הובאו לקמן), **דהבינו דהא דאביה מקבל קידושיה גופא נלמד מהא דהוא מקבל הכסף. אבל לפי דברי ה'תלמיד הרשב"א שהבאנו לקמן, דכבר אנו יודעים שהאב יכול לקבל קידושיה מהפרת נדרים, וכל נדון הגמ' הוא רק לענין הכסף, א"כ הקו' מעיקרא ליתא.**

ט. שאני בושת ופגם דאביה שייך בגוייהו

פרש"י, שמאנס זה חסר ממון של האב, שהוא יכול לביישה ולפוגמה ע"י ממון שיקח למוסרה למנוול ומוכה שחין. אבל הראשונים מביאים גירסא אחרת בגמ', ע' **ברמב"ן** ועוד, דכ' דשאני בו"פ דאביה נמי אית לי' צערא בגווייהו. והק' הרמב"ן, הא א"כ בייש עני בן טובים ה"נ דצריך ליתן בו"פ לכל בני משפחתו. וגם בושת של חבלה הם של בתו, ואפי' בקטנה עושין לה סגולה, ולמה לא אמרי' דשל אב הוא. ותי' דעכ"פ הוי פירכא, דאין ללמוד מבו"ש, די"ל דמה שהתורה חידשה כאן שיש לו הבו"פ הוא רק משום שיש לו ג"כ צערא.

י. אלא מסתברא דכי קא ממעט, יציאה דכוותה קא ממעט

לכאו' עדיין ק', דנהי דנלמד מקרא דויצאה חנם דהכסף לאביה, מהכ"ת דאביה יכול לקדשה. וכ' **תוס' בכתובות** (מו: ד"ה יציאה) דסברא הוא דאיהו נמי מקבל קידושיה, דהשתא אביה שקיל כסף קדושיה, ואיהי תקדוש נפשה, דהיינו הסברא של הגמ' כאן, רק להיפוך. ותמה **רעק"א** שם, דבשלמא להיפוך, אם אביה מקבל הקידושין, ודאי הכסף שלו, דמהיכי תזכה בכסף דאביה, אבל להק' איהי תקדוש נפשה ואביה שקיל, זה אינו קושיא, די"ל דהתורה זכתה את אשר לה לאביה, כמו מעשה ידיה שזיכתה לו. ולכן פי' רעק"א הלימוד באו"א, דכיון דכבר נלמד דהכסף לאביה, א"כ שפיר יכולין לילף הא דמקבל קידושיה מהפרת נדרים, דשוב לא הוי איסורא דאית בי' ממונא (ע"פ דברי התוס' שהבאנו לעיל, דמה שאין ללמוד האיסור מהפרת נדרים הוא משום דהוי איסורא דאית בי' ממונא). וע' **בתלמיד הרשב"א כאן דביאר כעי"ז כבר לעיל בהסוגיא, כשהגמ' רוצה ללמוד מבנעורי' בית אביה דהאב מקבל קידושיה, הק' דזהו רק לגבי הכסף, אבל מהכ"ת שהאב יכול לקדשה. ותי' "דכיון דלענין נדרים אוקמה רחמנא ברשותה דאב שיכול לאוסרה, הכי נמי יכול לאוסרה בקדושיה שיקבל בעבורה, וכי איצטריך קרא לכספא הוא דאיצטריך" [ולא הי' ק' לו דהוי איסורא דאית בי' ממונא, דאין הלימוד כלפי הממון כלל, ואינו סברא דממילא כמו שהק' תוס' בכתובות].**

וליישב קו' רעק"א, כ' ה**קהלות יעקב** (ד') דס"ל לתוס' שכסף הקנין צריך להנתן למי שהוא המקנה, ואם תאמר שהבת מקדשת עצמה, בהכרח שהכסף ניתן לה, דזהו עיקר קנין כסף, שינתן להמקנה, ואם באנו לומר שהאב יזכה בהכסף מדין שבח נעורים, היינו צריכים לומר שהיא זכתה בכסף תחלה לשם קנין, ואח"כ הוא זוכה בהם בתורת זכות האב, אבל לומר דעיקר זכיי' להאב, והבת תקדש נפשה, זה א"א לומר. ועכשיו יכולים לפרש דמה דאמרי' יציאה דכוותה קממעט, היינו דדומה לתשלומי פדיון להוציאה מאדונה, דודאי עיקר הזכיי' הוא להאדון, וא"כ גם י"ל דבקידושין עיקר זכיית הכסף הוא להאב, וממילא גם הקידושין נעשין על ידו (וזהו על דרך פי' הריטב"א שהבאנו לעיל בפי' דברי הגמ').